

Selhání trhu vs Selhání vlády

- To, že trh selhává, nemusí nutně znamenat, že každý vládní zásah vede k lepšímu, resp. efektivnějšímu řešení.
- Naopak, někteří ekonomové tvrdí pravý opak, totiž že vládní zásahy situaci většinou jen zhoršují.

Selhání vlády – hlavní důvody

- 1. Omezené informace**
- 2. Nemožnost kontrolovat resp. řídit reakce soukromého sektoru.**
- 3. Omezená kontrola nad byrokratickým aparátem**
- 4. Omezení vyplývající z podstaty politického procesu.**

Veřejná volba

...do analýzy vládních rozhodnutí je nutno přidat i analýzu politického procesu a jeho role při přijímání a uplatňování rozhodnutí

Předmět zkoumání veřejné volby

- teorie státu
- hlasovací pravidla
- voličské chování
- stranická politika
- byrokracie

Základní otázky (např.):

- Jak je určována výše výdajů na veřejně poskytované statky v demokratické společnosti?
- Jak přesně je reagováno na požadavky občanů?
- Existuje v demokratické společnosti lepší vymezení úrovně veřejných statků?
- Existuje postup, který lépe odráží priority jednotlivců ve společnosti?"

Mechanismy alokace zdrojů

- Soukromý – cena jako základní nástroj
- Veřejný – cenový mechanismus neexistuje
  - informace prostřednictvím ceny je nahrazena především **hlasováním**

Volební systém

Skládá se z několika procedur:

- používaného hlasovacího pravidla
- míry participace voliče na rozhodování (přímá a zastupitelská demokracie)
- způsobu hlasování a způsobu sčítání hlasů

Nástroje veřejné volby

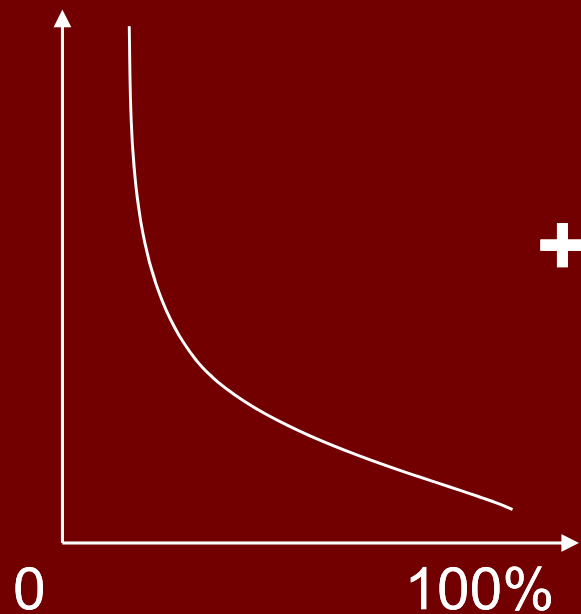
Hlasování

- **jednomyslné rozhodnutí**
  - časově náročné, oportunistické jednání, obchodování s hlasem
- **většinový systém**

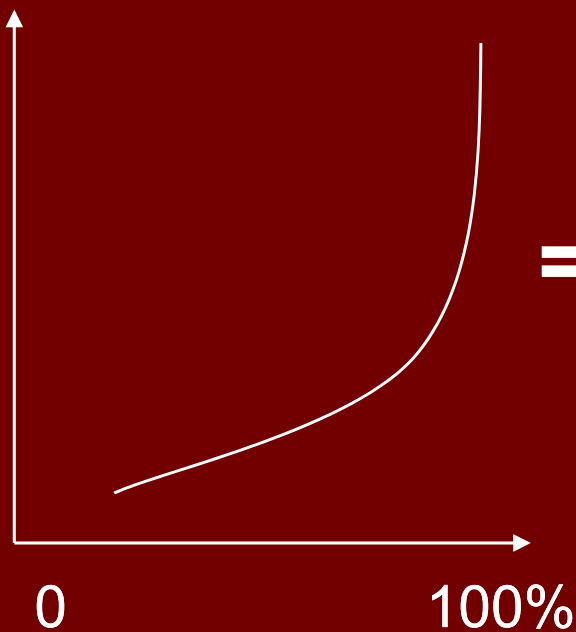
Optimální hlasovací pravidlo

Neefektivnost

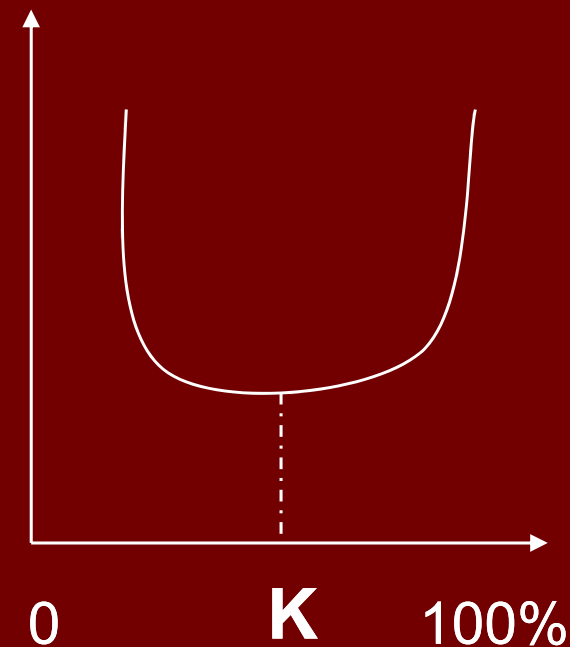

+

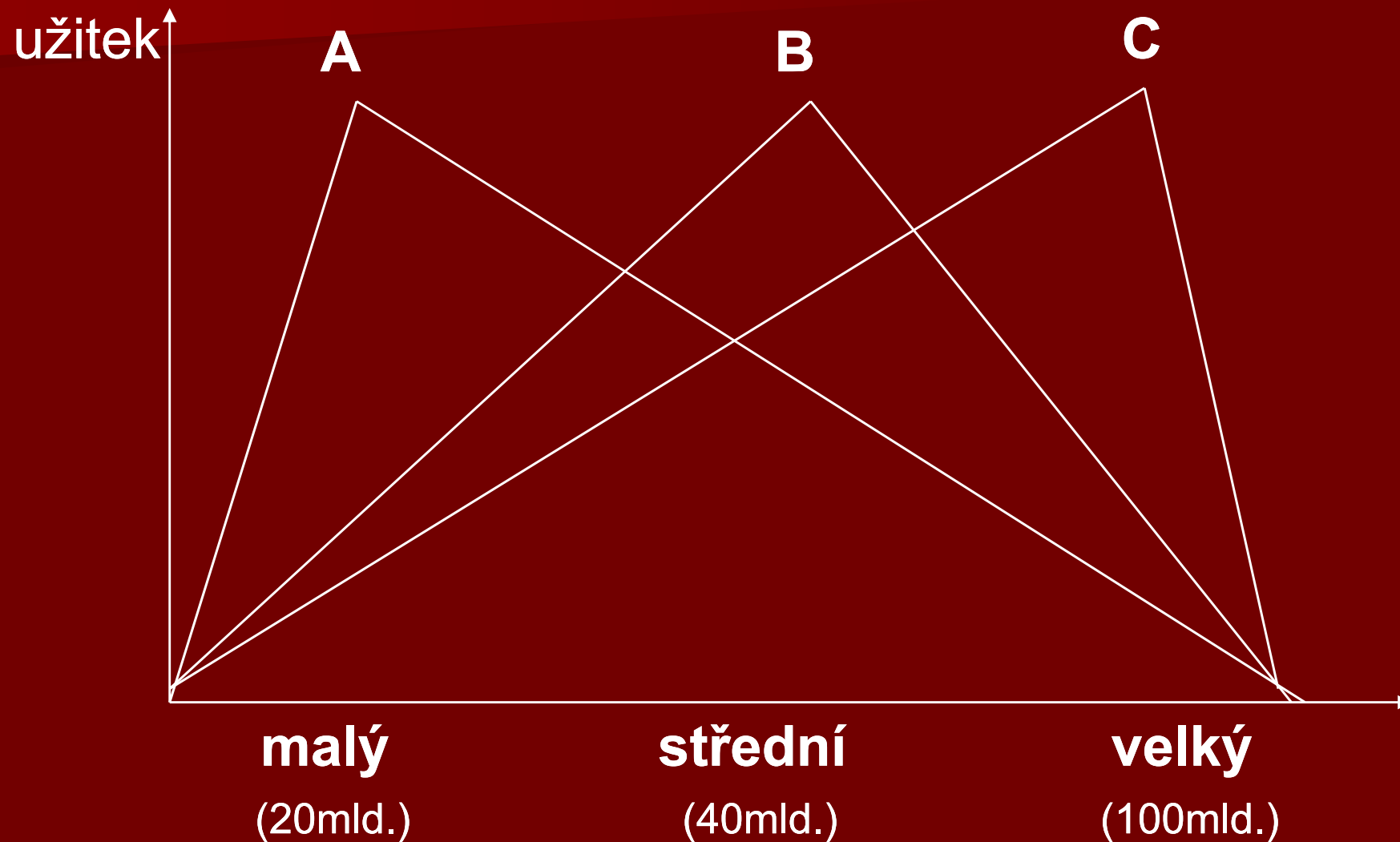
Náklady rozhodnutí

=

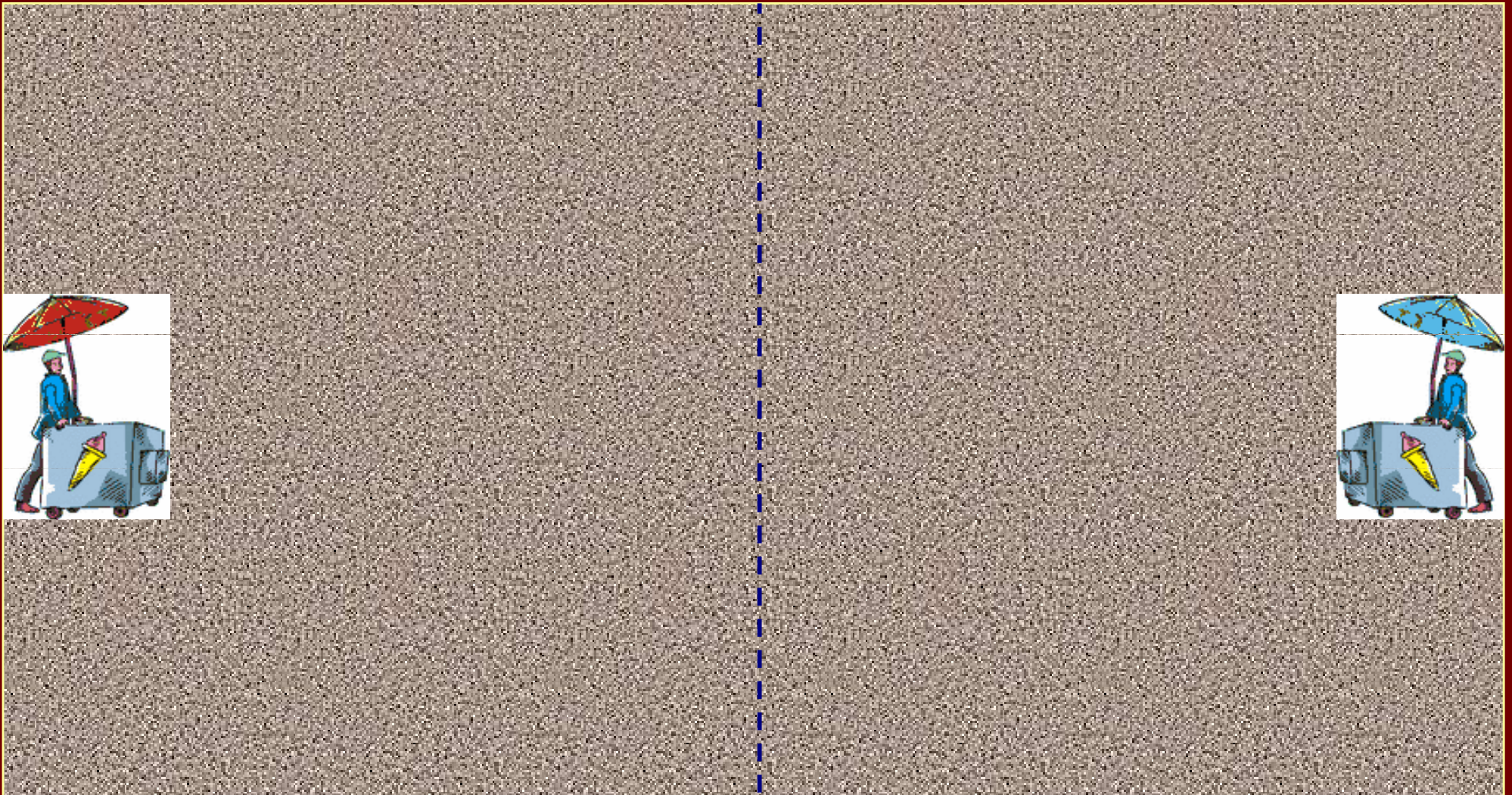
Mediánový volič

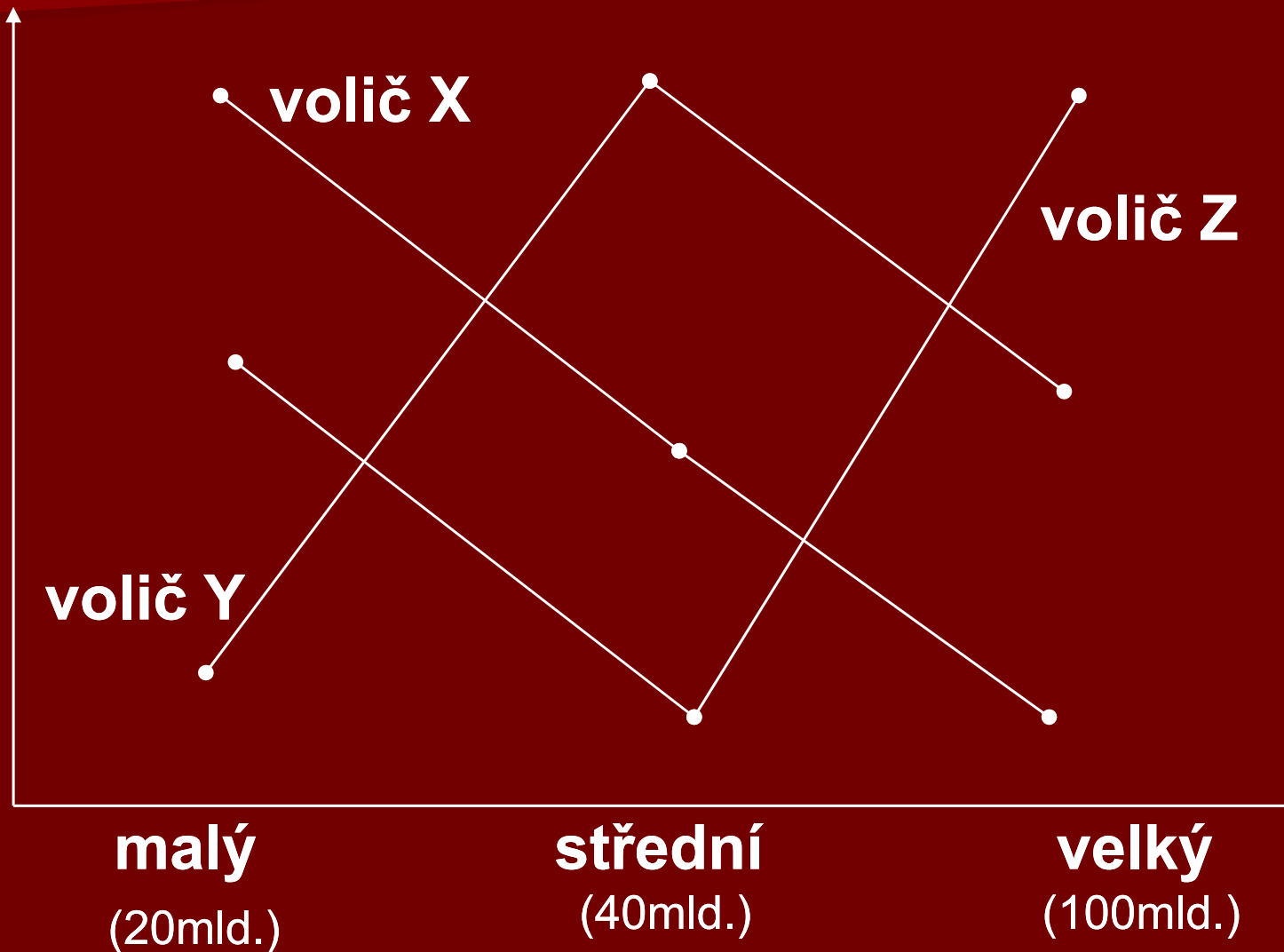
Podmínky existence voliče mediána

- volí všichni voliči
- voliči volí podle skutečných preferencí
- lichý počet voličů
- nulové náklady volby
- **jednovrcholové preference**

System dvou politických stran

Hlasovací paradox - Condorcet

Hlasovací paradox

- nemusí být možné dosažení rovnováhy

- $A : B \dots 2:1 \Rightarrow A$
- $B : C \dots 2:1 \Rightarrow B$
- $C : A \dots 2:1 \Rightarrow C$

- $A > B > C$

- $C > A > B$

- $B > C > A$

- Neexistuje žádný vítěz
- Výsledek ovlivněn pořadím volby
- spojeno s vícevrcholovostí preferencí

Přímá vs zastupitelská demokracie

	Stadion	Obchvat	Muzeum
A (20%)	N	N	A
B (20%)	N	A	N
C (20%)	A	N	N
D (40%)	A	A	A

Nabízí se otázka

- jaké jsou minimální podmínky, kterým se musí pravidlo společenské volby podrobit, aby bylo eticky přijatelné?
- Kenneth Arrow: *Social Choice and Individual Values:*

Arrowův teorém nemožnosti

- Existuje nějaký politický mechanismus pro tvorbu kolektivních rozhodnutí, který by splňoval následující podmínky?
  - *Předpoklad racionality*
  - *Nezávislosti irelevantních alternativ*
  - *Paretovský princip*
  - *Neomezená oblast*
  - *Nediktatura*

Arrowovy podmínky 1

Předpoklad racionality

- Pro libovolnou zadanou skupinu individuálních preferencí musí pravidlo společenské volby produkovat úplné a transitivní společenské uspořádání.
- **úplnost** - v každé dvojici alternativních společenských stavů je jeden z nich preferován před druhým, nebo je jejich vzájemný vztah indiferentní.
- **transitivita** **IF** $x > y$ **AND** $y > z$ **THAN** $x > z$

Arrowovy podmínky 2

- *Nezávislosti irelevantních alternativ*
  - Společenská volba ze souboru alternativních sociálních stavů závisí pouze na uspořádání jednotlivců vzhledem k daným alternativám a nezávisí na ničem jiném.
- *Paretovský princip*
  - Jestliže každý jedinec ve společnosti preferuje x před y , potom společenské uspořádání musí odrážet, že x je preferováno před y . Jestliže nejméně jedna osoba ve společnosti preferuje x před y a jestliže všichni ostatní členové jsou v této otázce indiferentní, potom musí společenské uspořádání odrážet skutečnost, že x je preferováno před y .

Arrowovy podmínky 3

- *Neomezená oblast*

- zahrnovat veškerá logicky možná individuální uspořádání

- *Nediktatura*

- Neexistuje takový konkrétní jedinec, striktně preferující x před y , pod jehož vlivem by celá společnost striktně preferovala x před y bez ohledu na preference ostatních jednotlivců.

Arrowův teorém nemožnosti

Hlasovací systém, který by uspokojil všechny požadované charakteristiky, neexistuje.

- nikdy nelze mít jistotu, že individuální preference budou „správně“ sečteny
- každý hlasovací mechanismus v sobě potenciálně nese riziko selhání

Role subjektů

- **podílejících se na veřejné volbě v zastupitelské demokracii**
- politici (strany)
- byrokracie
- zájmové skupiny

Politici (politické strany)

investuje

- snaží se uhodnout přání voličů, aby byl zvolen znovu

- „přemáhá se“

spotřebovává

- prestiž
- moc
- peníze

Byrokracie

- maximalizuje rozpočet, kterým vládne
- moc, prestiž, ocenění
- Parkinsonovy zákony
- minimalizuje riziko omylu, odpovědnosti

Zájmové skupiny

- pokouší se snížit výdaje voličů spojené s volbami a získáváním informací
- jsou **primárním zdrojem informací** a přes takto poskytované informace často ovlivňují veřejnost
- jako **přímé či nepřímé úplatkářství** (voliči musí být přesvědčeni, že užitek z voleb vyváží jejich obtíže s volbami spojené)